ELVI ÁLLÁSFOGLALÁS

a pszichológiai tudás magánéleti alkalmazásának etikai határairól

Az Etikai Bizottság egy megkeresésben a fenti kérdésben az alábbi elvi álláspontot alakította ki:

Bár a pszichológiai tudás magánéleti alkalmazása önmagában nem ellentétes a szakmai-etikai normákkal, pszichológiai ismeretek azonban olyan speciális tudást jelentenek, amely más személyek önértelmezését, érzelmi állapotát, kapcsolati helyzetét és döntéseit is befolyásolhatja, ezért alkalmazásuk fokozott felelősséggel jár.

A szakmai és a magánéleti helyzet elkülönítendő. Ugyanakkor a magánéleti helyzet sem teszi etikailag közömbössé a pszichológiai szakértelem vagy szakmai tekintély alkalmazását. Különösen az emberi méltóság, az autonómia tisztelete, a felelősség, az integritás és az ártalomkerülés általános etikai elvei irányadók.

Szakmai-etikai szempontból aggályos lehet, ha valaki pszichológiai tudását vagy pszichológiai szakértelmére történő hivatkozását

- más személy indokolatlan diagnosztizálására vagy patologizálására,
- véleményének, érzelmeinek vagy észlelésének hiteltelenítésére,
- megbélyegzésére vagy leértékelésére,
- pszichológiai fölény kialakítására,
- kiszolgáltatottságának vagy bizonytalanságának fokozására,
- manipulációra vagy saját felelősségének elhárítására

használja.

Önmagában valamely köznyelvi fogalom alkalmazása nem elegendő az etikai megítéléshez. A magatartás konkrét jellemzőit, kontextusát, rendszerességét, célját és következményeit, továbbá az érintettek közötti tudás- és hatalmi különbséget szükséges figyelembe venni.

Nem minden bántó, tisztességtelen vagy konfliktusos magánéleti magatartás válik szakmai-etikai kérdéssé pusztán azért, mert azt pszichológus vagy pszichológushallgató tanúsítja. A szakmai-etikai relevancia különösen akkor áll fenn, ha a kifogásolható magatartás eszköze maga a pszichológiai tudás, a szakmai nyelvezet vagy a pszichológusi, illetve pszichológushallgatói státuszra való hivatkozás.

Amennyiben a képzőintézmény etikai szabályzata vagy a hallgató által aláírt fogadalom, nyilatkozat a szakmai-etikai normák követését előírja, a hallgatótól képzettségi szintjének megfelelően elvárható ezen normák ismerete és tiszteletben tartása.

A pszichológushallgatótól elvárható annak fokozatos felismerése, hogy a megszerzett pszichológiai tudás információs és értelmezési előnyt, egyes helyzetekben pedig hatalmi aszimmetriát teremthet. A szakmai kompetencia részét képezi nemcsak annak ismerete, hogy miként alkalmazható a pszichológiai tudás, hanem annak felismerése is, hogy mikor nem helyénvaló azt egy másik személyre alkalmazni.

A képzőintézményeknek fontos szerepük van abban, hogy a hallgatók az etikai kódex formális ismeretén túl gyakorlati etikai kompetenciát is szerezzenek. Ennek része lehet különösen a kéretlen diagnosztizálás, a szakmai és magánszerepek határai, a stigmatizáló szaknyelv, a tudásból eredő hatalmi aszimmetria és a pszichológiai ismeretek manipulatív alkalmazásának feldolgozása.

A Bizottság álláspontja szerint a pszichológiai tudás más személy megbélyegzésére, indokolatlan patologizálására, megtévesztésére, autonómiájának korlátozására vagy pszichológiai kiszolgáltatottságának kihasználására történő tudatos vagy súlyosan felelőtlen felhasználása ellentétes lehet a pszichológusi hivatás alapvető etikai értékeivel.

Az állásfoglalás általános szakmai-etikai iránymutatás, és önmagában nem szolgál konkrét személy etikai felelősségének megállapítására.